

Foto: Scanpix

Kronikk: Mattilsynets myteverden

I boken Sannheten på bordet dokumenterer jeg at Mattilsynet gjennomgående velger å betjene mektige næringsinteresser fremfor helsen til avmektige forbrukere. Som ledd i dette arbeidet har man lyktes i å etablere mange seiglivede myter. Her er åtte av dem.

Artikkel av: Niels Chr. Geelmuyden (Hegnar.no - 22.8.14 10:44)

Denne kronikken er tidligere blitt publisert i Kapital Spis! 15. mai 2014.

Tanten til mat- og landbruksminister Sylvi Listhaug bor i California. Hun kjøper ifølge niesen bare økologisk mat. Hadde Sylvi bodd i California, ville hun gjort det samme. I Norge kjøper landbruksministeren sjelden eller aldri økologiske varer. Årsaken består i at hun tror det konvensjonelle landbruket her i landet er like rent som det økologiske. Dette tror Listhaug

og store deler av det norske folk, selv om Mattilsynet i fjor fastslo at 55,1 prosent av all konvensjonell frukt og grønt i norske butikker inneholder rester av et eller flere sprøytegiftstoffer. Selvbedraget opprettholdes til tross for at 80 prosent av all frukt og grønt i norske butikker blir importert, og til tross for at 95 prosent av norskproduserte jordbær i 2011 viste seg å inneholde giftrester og dermed var på nivå med de importerte.

Selv om en tredjedel av norske gårdsbruk er nedlagt siden 1999, økte giftbruken i norsk landbruk med 36 tonn, tilsvarende 13 prosent, bare fra 2008 til 2011. I praksis er bruken av sprøytegift doblet siden årtusenskiftet, uten at Mattilsynet eller landbruksministeren ser ut til å gjøre noe vesen av det. 94 prosent av kornarealet i Norge blir giftsprøytet, med den følge at nesten alt norsk korn nå inneholder muggsoppgift. Veterinærinstituttet fastslo i 2010 at økologisk korn har betraktelig lavere innhold av muggsoppgift, men Mattilsynet har aldri vært på nippet til å viderefremme denne informasjonen, selv om det kunne hatt stor betydning for helsen til norske forbrukere i alminnelighet og deres barn i særdeleshet.

De som håndterer og har tilgang på plantevernmidler, er ikke i tvil om preparatenes farlighet. En tredjedel av alle selvmord på verdensbasis blir begått ved hjelp av plantevernmidler. Bare i Kina og India er det anslått at 300.000 mennesker hvert år tar livet av seg på denne måten. EU tillater bruk av 92 sprøytemidler som mistenkes for å være kreftfremkallende, 20 som skader forplantningsevnen, 48 som virker hormonforstyrrende og 47 som viser seg å bestå av nervegift. En gruppe franske toksikologer har påvist at sprøytemidler fra landbruket forårsaker 10.000 krefttilfeller hvert år bare i Frankrike.

Det foreligger enighet om at sædkvaliteten i den vestlige verden er halvert siden annen verdenskrig. Da forskere undersøkte sæden til trykkeriansatte, elektrikere og metallarbeidere rundt København, påviste man et gjennomsnitt på 54 millioner sædceller pr. milliliter. I den danske byen Kolding fikk 30 medlemmer av den økologiske jordbruksforeningen lyst til å gjennomføre samme test. De hadde det til felles at de hverken spiste giftsprøytet mat eller brukte sprøytemidler selv. Gjennomsnittet blant de økologiske jordbrukerne viste seg å ligge på 100 millioner. Det beviser ikke at man blir ufrivillig barnløs av å spise konvensjonell mat, men det styrker mistanken om at avtagende fruktbarhet kan ha med sprøytemidler å gjøre.

Det samme kan sies om den svenske undersøkelsen som konstaterte at 25 prosent av elevene ved vanlige skoler hadde allergiske sykdommer, men den tilsvarende andelen blant elever på steinerskoler var 13 prosent.

I USA er det påvist at barn med ADHD har vesentlig større mengder av restgiftstoffer fra plantevernmidler i urinen enn andre barn. Tilsvarende funn er dessverre gjort når det gjelder en mengde kreftformer og andre kroniske helseskader. Feil kosthold og utforskede giftstoffer er av svenske forskere blitt anslått å være årsaken til mellom 40 og 70 prosent av alle krefttilfeller. Bare små endringer i kostholdet kan, ifølge Susanna Larsson ved Karolinska Institutet i Stockholm, redusere krefttrisikoen med opptil 90 prosent. Problemet består i at norske myndigheter ikke formidler kunnskap som dette til norske forbrukere. Hvilket muligens er noe av årsaken til at Norge nå ligger på verdenstoppen i fire kreftformer.

Det store mantra blant alle jordens tilsynsorganer er at matvarene befinner seg "trygt innenfor grenseverdiene". Det de ikke forteller, er at grenseverdiene til stadighet utvides. Nylig ble den norske grenseverdien for verdens vanligste sprøytemiddel, glyfosat, bedre kjent som Roundup, 100-doblet. Det skyldes ikke at du og jeg tåler giftstoffet 100 ganger bedre enn i fjor. Årsaken er at jordbrukere verden over bruker stadig mer av sprøytemiddelet. Under president Obama har offentligheten fått adgang til de testprotokollene som lå til grunn for godkjenningen av glyfosat som sprøytemiddel. To av de tre laboratoriene som utførte testingen for Monsanto på 1970- og 80-tallet, er senere blitt stengt som følge av vitenskapelig uredelighet. Ledende forskere ved begge laboratorier er idømt både bøter og fengselsstraff.

Mattilsynet i Norge og de fleste andre vestlige land forholder seg den dag i dag til datagrunnlaget og vurderingene ved det tredje laboratoriet. Dette samtidig som alarmerende kreftfunn blant uavhengige forskere blir avvist. Mattilsynets tillit til giftprodusentenes egne opplysninger er like absurd som om Tobakkskaderådet skulle basere sine vurderinger på premissgivende informasjon fra Philip Morris.

Den illusoriske tryggheten ved "grenseverdier" er flersidig. For det første er det bare mulig å undersøke helseskadelige virkninger som man på forhånd kjenner til. Kjemikalier som er "trygt innenfor grenseverdien" kan med andre ord forårsake helseskader man foreløpig ikke har kunnskap om eller diagnoser for. Ingen fant for eksempel på å undersøke om sprøytegiften DDT ville gjøre rovfuglenes egg så tynne i skallet at de gikk i stykker. Kvitringen skulle forstumme i store landområder på jorden før noen fattet mistanke om en mulig sammenheng. Det bør uroe oss alle at norske myndighetsorganer ikke hadde noen innvendinger mot at norske husmødre sprøytet den dødbringende giften i håret på sine barn for å motvirke hodelus.

En annet problem er at man bare tester skadevirkninger av giftstoffene enkeltvis. I virkeligheten forekommer giftstoffene sjelden enkeltvis. De opptrer i samspill med opptil 66 andre gifter, slik amerikanske forskere avdekket i 2010. Hva som skjer i kroppen når den utsettes for 67 ulike giftstoffer samtidig, er det ingen forskere som vet noe om. Mye taler

dessuten for at det finnes langt flere kjemiske fremmedstoffer i maten enn man klarer å avdekke ved målinger. På verdensmarkedet finnes det over 100.000 forskjellige kjemikalier. Bare en brøkdel av disse, rundt 2.000, er undersøkt såpass grundig at man har dannet seg en oppfatning av effekten på mennesker, dyr og natur.

Problematisk er det også at grenseverdiene fastsettes ut fra hva det forventes at en frisk og sunn voksenperson kan tåle. Fostre, barn, eldre og syke er naturligvis langt mer utsatt.

Senest nå i slutten av april ble det fastslått i en rapport fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet, på oppdrag fra Mattilsynet, at økologisk mat ikke er noe sunnere enn konvensjonell. Samtidig råder det enighet om at ingen jordbruker i hele verden sprøyter maten med gift for at den skal bli sunnere, mer velsmakende og mer næringsrik.

Les også intervjuet med Mattilsynet: [- Vi kan bli bedre](#)

Det finnes et vell av bredt anlagte internasjonale undersøkelser som konkluderer at økologisk mat har høyere innhold av vitaminer, mineraler, antioksidanter og omega-3-fettsyrer. En av årsakene ligger i at kunstgjødslede planter tilbringer kortere tid i jorden og derfor ikke rekker å trekke til seg like mange næringsstoffer. Ettersom de får mineralgjødsel tilført fra oven, utvikler de heller ikke det samme rotsystemet. Problemet med sprøytemidler er todelt. Det ene problemet er at maten inneholder giftrester. Det andre og muligens vel så alvorlige problemet er alle de gunstige stoffene som giftsprøytede planter utvikler mindre av.

Det anslås at planter utvikler mellom 10.000 og 50.000 såkalte sekundærstoffer, hvorav flere er bedre kjent under navnet antioksidanter. Noen av dem kommer til uttrykk som smak, duft og farge. Sekundærstoffene er plantenes vern mot sykdommer, sopp, sollys, insekter og andre trusler i naturen. Sprøyter man korn, frukt og grønnsaker med gift, behøver de ikke å utvikle samme typen immunforsvar. Ulykken består i at vi dermed selv får et svakere immunforsvar ved å spise slike planter eller dyr som har spist denne typen fôr. Da blir vi, i likhet med oppdrettsfisk og husdyr, stadig mer avhengig av medisiner.

Antagelig er det her man finner forklaringen på at kaniner og høner får mindre sykkelighet og bedre forplantningsevne ved bruk av økologisk fôr. Undersøkelser har vist at sjimpanser, tapirer, marsvin, rotter og høner foretrekker økologiske planter hvis de får velge. Det virker sannsynlig at disse dyrene vet noe som Mattilsynet ikke forteller norske forbrukere.

Det ville vært ønskelig om norske husdyr hadde det slik man får inntrykk av i reklamen og på emballasjen. I virkeligheten ble EU-kommisjonens veterinærkontor sjokkert over tilstandene da de inspiserte norsk dyrehold i september 2009. De fant dyr som var utsultet, overfylte båser, fjærfe med altfor dårlig plass, syke kalver som ikke fikk hjelp, avføring som fløt på gulvene, utbredt vanstell og døde dyr blant de levende. Flere brudd på EU-reglene om dyrehold ble påvist. Selv om norske standardkyllinger tilføres antibiotika gjennom fôret hver dag, dør nærmere to millioner i Norge hvert år som følge av sykdom, skader og underernæring. Hadde man hatt ti eller færre kyllinger pr. kvadratmeter, som er vanlig innenfor økologisk drift, istedenfor mellom 19 og 23, som praktiseres innenfor konvensjonell

drift, er veterinærer enige om at det ikke ville vært behov for antibiotika. Et problem som forsterkes gjennom systematisk feilernæring i form av giftsprøytet kraftfôr. Både for dyrene og folkehelsen utgjør det et stort problem at 43 prosent av tarmprøvene fra norske broilerbesetninger i 2011 viste seg å inneholde antibiotikaresistente bakterier. Det er til å få vondt i magen av i mer enn én forstand.

Tegn kan tyde på at oppdrettslaks har det verst av alle dyr i fangenskap. En av fem fisk dør før slakting. Det medfører i praksis at over 200.000 laks mister livet i norske anlegg hver dag, tross sterkt økende medisiner. Mange sykdommer anses blant forskere for å være helt ute av kontroll. Havforskningsinstituttet fastslo at i 2012 at 42 prosent av norsk oppdrettsfisk utsettes for dårlig, meget dårlig eller svært dårlig dyrevelferd. "Det ville bli kalt dyretragedie i en hvilken som helst annen husdyrproduksjon," uttalte veterinær Aud Skrudland i Mattilsynet.

Det ville vært behagelig å tro at norske myndighetsorganer på matområdet utgjør en motkraft overfor mektige næringsinteresser. Et ferskt eksempel belyser at det motsatte er tilfelle. Sommeren 2013 ble det kjent at norske myndigheter gjennom tre år har kjempet overfor EU i den hensikt å tidoble grenseverdien for plantegiften endosulfan i fôret til oppdrettslaks. Tidoblingen gjelder den grenseverdien som gjaldt til giftstoffet ble forbudt for 17 år siden, og ble i fjor vedtatt i EU, til hoderystende protest fra flere EU-land.

Les også intervjuet med Mattilsynet: [- Vi kan bli bedre](#)

Ettersom endosulfan er kreftfremkallende og reproduksjonshemmende, har giftstoffet vært forbudt i Norge og 144 andre land siden 1996. Problemet består i at plantegiften fortsatt er tillatt i de sør-amerikanske landene hvor norske oppdrettere velger å kjøpe gift-sprøytet vegetabilsk laksefôr. Mattilsynet forsøker ikke å skape inntrykk av at endringen er til beste for hverken folket eller fisken. I høringsbrevet anføres motivet svart på hvitt: "Grenseverdien for innhold av endosulfan i fôr til laksefisk er av stor økonomisk betydning for oppdrettsnæringen både på kort og lengre sikt."

Beregninger har vist at verdens bønder brukte 17 ganger mer penger på sprøytemidler ved årtusenskiftet enn de gjorde i 1950, justert for inflasjonen. Så skulle man kanskje tro at de beholdt en større del av sine avlinger enn tilfellet var i 1950. Sett med konvensjonelle øyne er det nedslående å konstatere at avlingstapet har vært konstant siden midten av forrige århundre. Årsaken er blant annet at ugress, skadedyr og sykdommer utvikler resistens, med den følge at man må øke giftmengdene eller utvikle nye og gjerne sterkere giftstoffer.

Jordbærdirker Alf Torbjørn Norum ved Lindesnes ble overrasket da han fikk større avling ved å gå fra konvensjonell til økologisk driftsform. Bonden Tore Jardar Skjønsholt Wirgenes i Larvik skulle for sin del oppleve å få tredoblet inntjeningen ved å legge om til økologisk. Disse erfaringene korresponderer godt med den 30 år lange studien som ble gjennomført ved Rodale Institute i Pennsylvania. Konklusjonen var at økologisk landbruk avgir 40 prosent mindre klimagasser, bruker 45 prosent mindre energi, ikke utarmer jorden,

utkonkurrerer konvensjonelle driftsformer ved tørke, har 28 prosent høyere produksjonseffektivitet og gir opptil tre ganger høyere inntjening.

I den siste rapporten fra Worldwatch Institute kunne man våren 2013 lese at økologisk landbruksproduksjon i global målestokk er tredoblet de siste ti årene. Rapporten konkluderer at økologisk landbruk utkonkurrerer det konvensjonelle med større avlinger, bedre økonomi, mindre erosjon i tørkeperioder og høyere biologisk mangfold, blant annet med hensyn til pollinerende insekter. Ifølge FN-rapporten *Agro-ecology and the right to food* fra 2011 kan bønder i verdens utviklingsland doble matproduksjonen i løpet av ti år ved å gå over til økologiske dyrkingsmetoder.

Et internasjonalt panel av 400 forskere, med støtte fra flere FN-organer og Verdensbanken, fastslo i 2008 at menneskeheten må satse på bærekraftig, økologisk småskalaproduksjon hvis man skal løse problemene forbundet med global klimaendring og en hurtig økende verdensbefolkning.

Fire år senere satte en ung risbonde ved navn Sumant Kumar fra Indias fattigste delstat Bihar ny verdensrekord i rishøsting med 22,4 tonn pr. hektar. Det burde overrasket Mattilsynet, Bondelaget og norske politikere at rekorden ble satt med en driftsform som er 100 prosent økologisk. En av verdens fremste økonomer, nobelprisvinneren Joseph Stiglitz, besøkte Bihar i 2013 og kan ikke få fullrost hva bøndene har utrettet. Ikke bare har de satt verdensrekord i risproduksjon pr. hektar, men også i poteter og løk. "Landbruksforskere fra hele verden burde komme hit på besøk og lære og la seg inspirere av bøndenes erfaringer," uttalte Stiglitz. "Det er fantastisk å se resultatene de får av økologisk jordbruk."

Se for øvrig Kapital #10/2014 for et [større intervju med Mattilsynet](#), hvor flere av temaene i denne artikkelen utdypes og kommenteres.

Kilde: Alle fakta i denne artikkelen er belagt med kildehenvisninger i Sannheten på bordet, Cappelen Damm, 2013